

Kainuun ELY-keskus
PL 115
87101 KAJAANI

Kajaanin kaupunki
Pohjolankatu 13
87100 KAJAANI

Euroopan maaseudun kehittämisen
maatalousrahasto
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

PÄÄTÖS

Päivämäärä: 01.12.2021
Hankenumero: 180766

Asia

Päätös tuesta yleishyödylliseen investointihankkeeseen

Viite

Vireilletulopäivä: 08.10.2021
Hanke: Ojanperän rannan kunnostushanke
Ohjelma: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014 - 2020 (siirtymäkausi 2021 - 2022)
Ohjelman toimenpide: 7.2 Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen
Ohjelman alatoimenpide: Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen
Leader-ryhmä: Oulujärvi LEADER ry
Hankkeen toteutusalue: Paikallinen/Alueellinen

Päätös

ELINKEINO-, LIIKENNE JA YMPÄRISTÖKESKUKSEN RATKAISU

Tukea myönnetään 25 162,69 euroa (Euroopan unionin osuus + valtion osuus). Hankkeen hyväksytty kokonaisrahoitus on esitetty kohdassa "hankkeen hyväksytty rahoitussuunnitelma".

Myönnettävä tuki ja muu julkinen rahoitus yhteensä on 98.55 prosenttia hankkeen tukikelpoisista kustannuksista. Tuen määrää (EU+valtio) laskettaessa on huomioitu muu julkinen rahoitus.

Tuki myönnetään vuoden 2021 talousarvion myöntämisvaltuuskiintiöstä momentilta 30.10.64 EU:n osallistuminen maaseudun kehittämiseen ja valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä.

Hankkeen kuvaus

Ojanperän entinen kunnanranta kunnostetaan kyläyhteisön yhteiseksi alueeksi ja vesireitin taukopaikaksi. Hankkeessa uusitaan pukukopit ja puucee sekä korjataan olemassa olevia rantarakennelmia, hankitaan kota. Suoritetaan pienimuotoinen ruoppaus sekä raivataan pajukkoa. Kunnostamisen jälkeen kyläläiset ja muut alueella vapaa-aikaansa viettävät saavat hyvän uima- ja kylätapahtumapaikan käyttöönsä. Rantautumispaikka Ojanperällä lisää Kajaanin melontareittiin kilometrejä, antaa Önnkörin retkeilyalueen vesireitin käytölle lisää mahdollisuuksia ja monipuolistaen niitä.

Päätöksen perustelut

Tuki myönnetään hakemuksesta ja toimintaryhmän puollosta poiketen. Hyväksytyt kustannukset ovat 36475,60 euroa (alv 0 %) ja julkinen rahoitus 98,55 %; Leader-tuki 29179,70 euroa, kaupungin oma rahoitusosuus on 6767 euroa ja talkootyön arvo 528,90 euroa.

Kota pystytettynä-, kodan perustukset- ja kodan lattia -kustannuserien yhteissumma hakemuksen kustannusarviossa on 14200 euroa. Em. kustannuksiksi hyväksytään 12330 euroa yksikkökustannuslaskelman mukaisesti kustannusten kohtuullisuuden varmistamiseksi, koska kyseessä on sisäpiirihankinta. Lisäksi tehdään pieni tukiprosentin desimaalien pyöristysvirheen korjaus ja kaikki kustannuserät siirretään rakentamiseen. Kustannusmalli muutetaan todellisten kustannusten mukaiseksi, koska kustannusarviossa on mukana epävarma 1000 euron kustannuserä ja joidenkin osioiden erot ovat melko suuret yksikkökustannuslaskelman ja hakemuksen kustannusarvion välillä, joten osioiden kustannuksia ei pystytä riittävällä tarkkuudella varmistamaan ennen tukipäätöksen tekoa.

Yleishyödyllinen investointihanke on lainsäädännön ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman (2014-2020) sekä toimintaryhmän paikallisen strategian mukainen. Kunnostettu ranta-alue palvelee paikallisten asukkaiden lisäksi vapaa-ajan asukkaita, vesiliikunnan harrastajia ja läheisen Önnkörin retkeilyalueen matkailijoita lisäten sen kiinnostavuutta retkikohteena. Rantamaiseman kohentaminen lisää alueen viihtyisyyttä.

ELY-keskuksen rakentamisen asiantuntija on laskenut hankkeelle yksikkökustannuksen, minkä perusteella voidaan todeta, että hanke on kustannuksiltaan kohtuullinen.

Erityisehto on asetettu koskien opastelupaa.

Päätöksen erityisehdot

Erityisehdot:

Opastetta koskeva lupa haetaan Pirkanmaan ELY-keskuksesta ja se on esitettävä maksuhakemuksen yhteydessä.

Valintamenettely

Hanke täyttää Leader-ryhmän valintakriteerit

Toteutusaika

Hankkeen toteutusaika on 01.01.2022 - 31.12.2022

Hankkeen kustannusmalli

Korvaus todellisista hyväksyttävistä kustannuksista, investointi

Kustannusten hyväksyminen yksinomaan toteutuneiden kustannusten mukaan

Hankkeen hyväksytty kustannusarvio

Alla on esitetty hankkeen hyväksytty kustannusarvio:

Kustannuslaji	Haettu euroa	Hyväksytty euroa
Koneet, laitteet ja kalusto	5 085,00	
Rakentaminen	14 950,00	36 475,60
Rakennuksen hankinta	18 310,60	
Kustannukset yhteensä	38 345,60	36 475,60
Haettu yht. : 38 345,60		Hyväksytty yht. : 36 475,60

Jos hanke toteutuu hyväksyttyjä kustannuksia pienempänä, tukea maksetaan tukiprosentin mukainen määrä toteutuneista kustannuksista.

Tuensaajan kustannukset hyväksytään ilman arvonlisäveroa. Jos hanke sisältää tuensiirtoa, on erittely tuensiirron saajien arvonlisäveron sisältymisestä kustannuksiin esitetty kohdassa tuen siirtäminen.

Jos hankkeen tukikelpoisten kustannusten määrä hankkeen koko ajalta on enintään 50 000 €, ei tuloja tarvitse ilmoittaa tukea haettaessa.

Hankkeen hyväksytty rahoitussuunnitelma

Hankkeen hyväksytty rahoitus on yhteensä 36 475,60 euroa alla esitetyn rahoitussuunnitelman mukaisesti.

Rahoituslaji	Haettu euroa	Hyväksytty euroa
Haettava tuki / avustus	30 676,48	
EU-osuus		15 097,61
Valtio		10 065,08
Kuntaraha toimintaryhmältä		4 017,01
Kunnan suora rahoitus hankkeeseen	7 114,12	6 767,00
Julkinen tuki yhteensä	37 790,60	35 946,70
Yksityinen, vastikkeeton työ	555,00	528,90
Yksityinen rahoitus	555,00	528,90
Rahoitus yhteensä	38 345,60	36 475,60
Kokonaisrahoitus	38 345,60	36 475,60
Haettu yht. : 38 345,60		Hyväksytty yht. : 36 475,60

Päätöksen tiedoksianto

Asiakirja katsotaan annetuksi tiedoksi, kun asiakirja on noudettu viranomaisen osoittamalta yhteydeltä. Jos asiakirjaa ei ole noudettu seitsemän päivän kuluessa viranomaisen ilmoituksesta, tiedoksiannossa noudatetaan, mitä siitä muualla laissa säädetään.

Tällöin päätös annetaan tiedoksi tavallisena kirjeenä. (Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003) 18 §).

Tämän päätöksen vastaanottajan on viipymättä ilmoitettava päätöksestä muille asianosaisille hallintolain (434/2003) 56 §:n 2 momentin mukaisesti saman lain 68 §:ssä säädetyllä vahingonkorvausvastuulla.

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Valitusosoitus on liitteenä.

Allekirjoitukset

Päätöksen ratkaisija
Pekka Knuutinen
pekka.knuutinen@ely-keskus.fi

Esittelijä
Tarja Moilanen

Päätös on allekirjoitettu sähköisesti

Tiedustelut

Päätöksestä lisätietoja antaa päätöksen esittelijä.

Esittelijä
Tarja Moilanen
tarja.moilanen@ely-keskus.fi

Liitteet

Valitusosoitus Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen

Maksutta hakijalle

PÄÄTÖKSEN EHDOT

Hankkeen toteuttaminen

Hanke on toteutettava tällä päätöksellä hyväksytyn suunnitelman, kustannusarvion ja rahoitussuunnitelman mukaisesti.

Tuen myöntämisen edellytyksenä on, ettei tuen kohteena olevaa toimintaa ole aloitettu, ennen kuin tukihakemus on tullut vireille.

Investoinnin aloittamiseksi katsotaan rakennustöiden alkaminen, hankinnan toimitus, hankinnan maksaminen tai muun sitoumuksen tekeminen, joka tekee investoinnista peruuttamattoman.

Investointia ei kuitenkaan katsota aloitetuksi, jos tuettava investointi sisältää useita hankintoja ja hankinnan arvo on vähäinen suhteessa investoinnin hyväksyttävään kokonaiskustannukseen.

Hankkeen toteutusaika

Hankkeen kesto voi olla enintään kolme vuotta tai erityisestä syystä enintään viisi vuotta.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi pidentää hankkeen toteutusaikaa hakemuksesta, joka on tehty ennen toteutusajan päättymistä. Toteutusajan pidentämiselle tulee olla hyväksyttävä syy, joka ei ole ollut tiedossa toteutusajasta päätettäessä. Toteutusaika voidaan jättää pidentämättä, jos varoja, joista tuki on myönnetty, tai muitakaan varoja ei ole käytettävissä tuen maksuun hyväksytyn toteutusajan jälkeen. Toteutusaikaa voidaan pidentää kahdesti enintään vuodeksi kerrallaan.

Tukikelpoiset kustannukset

Investointihankkeen hyväksyttäviä kustannuksia ovat hankkeesta aiheutuvat välttämättömät kustannukset, jotka ELY-keskus on hyväksynyt. Tukea voidaan myöntää seuraaviin hankkeesta aiheutuviin tarpeellisiin ja kohtuullisiin kustannuksiin:

- 1) rakennuksen hankkimisesta ja rakennuksen, rakennelman tai rakenteen rakentamisesta, korjaamisesta tai laajentamisesta tarvittavien aineiden ja tarvikkeiden hankkimisesta, rakennuksiin tai rakenteisiin kiinteästi liittyvien laitteiden hankkimisesta, suunnittelusta, työpalkoista ja urakoinnista, mukaan lukien rakentamiskohteessa tarvittavista sähkö-, lämpö-, vesi- ja viemäri- sekä tietoliikenneliittymistä aiheutuvat kustannukset osana tuettavaa toimenpidettä;
- 2) rakennuksen hankinnan yhteydessä maapohjan hankkimisesta siltä osin kuin maan osuus ei ylitä kymmentä prosenttia koko kiinteistön hankinnan tukikelpoisista kustannuksista;
- 3) koneiden, laitteiden ja välineiden hankinnasta mukaan lukien hankinnoissa tarvittavista sähkö-, lämpö-, vesi- ja viemäri- sekä tietoliikenneliittymistä aiheutuvat kustannukset osana tuettavaa toimenpidettä;
- 4) pienimuotoisen, paikallisen vesihuoltotoimenpiteen suunnittelusta ja toteuttamisesta siten kuin vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) 7 §:ssä säädetään;
- 5) pienimuotoisen tietoliikenneverkon ja vastaavan verkon suunnittelusta ja rakentamisesta ja laitehankinnoista sekä verkon rakentamiseksi ja käyttämiseksi välttämättömien käyttöoikeuksien hankinnasta;
- 6) viranomaisluvista, rekisteröintimaksuista ja muista vastaavista kuluista;
- 7) palo- ja talkoovakuutusmaksuista, jotka kohdistuvat hankkeen toteutusaikaan.

Tukea voidaan lisäksi myöntää maaseutuasetuksen 45 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettuihin yleiskuluihin sekä d alakohdassa tarkoitettuihin tietokoneohjelmistojen hankkimisesta tai kehittämisestä ja patenttien, käyttöluvien, tekijänoikeuksien sekä tavaramerkkien hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Tukea voidaan myöntää ensisijaisesti uusien 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen koneiden, kaluston, laitteiden ja välineiden hankinnasta aiheutuviin kustannuksiin. Tukikelpoiseksi voidaan kuitenkin hyväksyä sellaisen käytettynä ostettavan koneen, laitteen, välineen tai kaluston hankintameno:

- 1) jota ei ole tarkoituksenmukaista hankkia uutena tai korvaavaa palvelua ei ole kohtuullisin kustannuksin paikkakunnalla saatavana;
- 2) joka soveltuu teknisiltä ominaisuuksiltaan suunniteltuun käyttöön tai se voidaan muuttaa aiottuun käyttötarkoitukseen sopivaksi;
- 3) jonka hankkiminen parantaa investoinnin kokonaistaloudellisuutta, kun otetaan huomioon hankinnan hinta, käyttöikä ja käytönaikaiset kustannukset;
- 4) joka on hankintahinnaltaan edullisempi kuin uusi; ja
- 5) jonka käyttöikä on jäljellä vähintään viisi vuotta.

Käytetyn koneen, kaluston, laitteen tai välineen hankkiminen hyväksytään tukipäätöksellä. Tuenhakijan on esitettävä tukihakemuksessa riittävät perustelut 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytymiselle.

Yleishyödyllisessä investoinnissa ja yleishyödyllisessä kehittämishankkeessa yksityisenä rahoituksena voidaan tukipäätöksellä hyväksyä sellainen vastikkeetta hankkeen hyväksi tehty työ, joka on hankkeen toteuttamiseksi tarpeellista. Yksityisestä rahoituksesta enintään 100 prosenttia voi olla vastikkeetta tehtyä työtä.

Vastikkeettoman työn tekijäksi hyväksytään vähintään 15 vuotta täyttänyt henkilö. Vastikkeettoman työn arvona pidetään 15 euroa tunnilta työn tekijää kohden. Jos vastikkeeton työ tehdään käyttäen traktoria tai muuta vastaavaa työkonetta, työkonetta käyttämisen arvoksi luetaan lisäksi 30 euroa tunnilta.

Aloitettujen hankkeiden muuttaminen

Jos tuen saaja hankkeen aloittamisen jälkeen poikkeaa merkittävästi tuen myöntämistä koskevalla päätöksellä hyväksytystä suunnitelmasta, voidaan suunnitelmasta poiketen toteutettavan hankkeen kustannukset hyväksyä tukikelpoisiksi vain, jos muutosta koskeva hakemus on toimitettu ennen kuin muutoksesta aiheutuvat kustannukset syntyvät. Muutosta koskeva hakemus toimitetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tai toimintaryhmälle, jos tuki rahoitetaan toimintaryhmän rahoituskiintiöstä.

Hankkeen toteutusaikaa voidaan pidentää, jos pidentämiselle on hyväksyttävä syy, joka ei ollut ennakoitavissa, ja toteutusajan pidentäminen on hankkeen toteutumisen kannalta välttämätöntä.

Hankesuunnitelman muuttamisella ei saa lisätä hankkeen hyväksyttäviä kustannuksia muusta kuin erityisen perustellusta syystä. Jos kehittämishankkeeseen saadaan tukipäätöksestä poikkeavaa muuta julkista rahoitusta tai hankkeen yksityinen rahoitus toteutuu tukipäätöksestä poikkeavalla tavalla, tukipäätökseen on tehtävä hankkeen rahoitusta koskeva muutos.

Kustannusten kohdentaminen

Hankkeen kustannuksiksi voidaan hyväksyä sellainen osuus hakijan toiminnan kustannuksista, joka tosiasiallisesti aiheutuu hankkeen toteuttamisesta.

Kun hankkeelle myönnetään tukea todellisten hyväksyttävien kustannusten perusteella, kustannusten tulee olla todennettavissa ja ne tulee kohdentaa hankkeelle perustellulla, oikeudenmukaisella ja tasapuolisella tavalla.

Jos kustannus jaetaan vähintään kahden tuetun hankkeen tai toimintaryhmän toimintarahalla korvattavaksi kustannukseksi ja yhden tai useamman tuetun hankkeen kustannukseksi, tuetut osuudet yhteensä eivät saa ylittää tosiasiallista menoa.

Tukikelpoisuuden rajoitukset

Tukea ei myönnetä seuraaviin kustannuksiin:

- 1) sellaisten hankintojen kustannuksiin, jotka on tehty hakijalta, hänen perheenjäseneltään, hakijan tai hänen perheenjäsentensä määräysvallassa olevalta yritykseltä tai hakijan yrityksen johtavassa asemassa olevalta henkilöltä, jollei hankinnasta ole hankittu riittävästi tarjouksia muilta asianmukaisilta tahoilta;
- 2) korkoihin, provisioihin ja varainsiirtoveroon sekä muihin investointiin tai muun toimenpiteen rahoituksesta aiheutuviin kustannuksiin;
- 3) leasingkustannuksiin, jos sopimuksen kohteena oleva kone tai laite sopimusehtojen mukaisesti siirtyy hakijan omistukseen;
- 4) osamaksulla hankittavan koneen tai laitteen maksueriin, jos hankitun omaisuuden omistusoikeus ei siirry hankkeen toteutusaikana;
- 5) arvonnäköveroon, joka ei jää hakijan lopulliseksi kustannukseksi ja hakija ei esitä selvitystä siitä, että kustannuksesta ei ole mahdollista saada arvonnäköveron palautusta;
- 6) kustannuksiin, jotka eivät jää hakijan lopulliseksi menoksi palautuksen, hyvityksen tai muun vastaavan syyn johdosta;
- 7) kustannuksiin, jotka aiheutuvat hakijan muusta kuin hankkeen toteuttamiseen liittyvästä säännöllisestä tavanomaisesta toiminnasta tai siihen liittyvästä suhdetoiminnasta;
- 8) palkkoihin ja palkkioihin siltä osin, kuin ne ylittävät vastaavasta tehtävästä yleisesti maksettavan palkan ja palkkion määrän;
- 9) muihin palkkaukseen kuuluviin kustannuksiin kuin lakisääteisistä tai työnantajaa velvoittavasta työehtosopimuksesta johtuviin kustannuksiin;
- 10) matkakustannuksiin siltä osin, kuin ne ylittävät määrän, joka korvattaisiin matkan suorittamisen aikana voimassa olevan valtion matkustussäännön mukaan;
- 11) sellaisen työntekijän palkkauksesta aiheutuviin kustannuksiin, joka ei ole tukea haettaessa ollut hakijan vakinaisen viran haltija tai toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa oleva työntekijä, jos hankkeen työntekijän työpanos koko hankkeen toteuttamisajalta ylittää yhden henkilötyövuoden eikä kyseinen virka tai toimi ole ollut julkisesti haettavana; (8.6.2017/338)
- 12) virkamiehen matkakustannuksiin ja kokouspalkkioihin, jos tehtävä kuuluu virkamiehen viranhoitoon.

Julkiset hankinnat

Hankkeella tuettavan hankinnan täyttäessä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 25 §:ssä säädetyt edellytykset, on hankinnassa meneteltävä, kuten laissa säädetään.

Selvityksenä hankintalain mukaisen hankintamenettelyn noudattamisesta ovat lähtökohtaisesti seuraavat asiakirjat: Hilma-ilmoitus ja mahdollinen erillinen tarjouspyyntö, saadut tarjoukset, tarjousvertailu ja hankintapäätös sekä hankintasopimus. Käytetty hankintamenettely vaikuttaa edellytettäviin asiakirjoihin.

Kustannusten kohtuullisuus

Siltä osin kuin kustannusten kohtuullisuutta ei ole arvioitu myöntöpäätöstä tehtäessä, tuen saajan tulee ennen hankintojen toteuttamista huolehtia kustannusten kohtuullisuuden arvioinnissa tarvittavien selvitysten hankkimisesta. Yli 2 500 euron suuruisissa hankinnoista tuen saajan tulee toimittaa selvitys tavanomaisesta hintatasosta, riittävä määrä tarjouksia tai muu selvitys, jonka perusteella kustannusten kohtuullisuus on mahdollista arvioida. Tavanomaisella hintatasolla tarkoitetaan tavarantai palvelun-toimittajien yleisesti käyttämiä hintoja.

Myös silloin, kun hankintalakia on noudatettu, tulee varmistua siitä, että kustannukset ovat kohtuullisia.

Kirjanpito

Tuen saajan on järjestettävä tuettavasta hankkeesta kirjanpito osaksi tuen saajan kirjanpitoa kirjanpitolain (1336/1997) tai, jos tuen saajaan sovelletaan valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 2 lukua, mainitun luvun ja hyvän kirjanpitotavan mukaisesti siten, että tuettavan toimenpiteen kirjanpito voidaan vaikeudetta tunnistaa ja erottaa muusta kirjanpidosta.

Jos tuen saaja ei muutoin ole toiminnastaan kirjanpitovelvollinen, on tuettavaa toimenpidettä koskeva kirjanpito järjestettävä noudattaen soveltuvin osin, mitä kirjanpitolaissa säädetään.

Kaikki toimenpiteet on todennettava niin, että niiden liittyminen hankkeeseen on selvää.

Kirjanpidon säilytysvelvollisuus

Tuensaajan on säilytettävä hanketta koskeva kirjanpitoaineisto siten kuin kirjanpitolain 2 luvun 9 ja 10 §:ssä säädetään.

Tuensaajan on säilytettävä kirjanpito, muistiinpanot ja tositteet vähintään kolme vuotta siitä, kun Euroopan komissio suorittaa ohjelman viimeisen Euroopan unionin rahoitus-osuuden maksun, arvion mukaan vuoden 2029 loppuun.

Tuetun investoinnin käyttöä koskeva ehto

Tuetun investoinnin kohdetta ei saa pysyvästi tai merkittävässä määrin käyttää muuhun kuin tuen kohteena olevaan kehittämistyöhön ennen kuin viisi vuotta on kulunut tuen viimeisen erän maksamisesta. Jos tuetun investoinnin kohteen omistus- tai hallintaoikeus luovutetaan toiselle ennen kuin viisi vuotta on kulunut tuen viimeisen erän maksamisesta, tuen saajan on ennen luovutusta hankittava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lupa. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että luovutuksen saaja täyttää tuen myöntämisen edellytykset ja että tuen kohteena olevan kehittämistyön luonne ei olennaisesti muutu. Jos luvan myöntämisen edellytykset ovat olemassa ja osa tuesta on vielä maksamatta, voidaan jäljellä oleva tuki samalla siirtää maksettavaksi siirron saajalle.

Tiedonanto- ja avustamisvelvollisuus

Tuensaaja on velvollinen antamaan tuen myöntävälle viranomaiselle tuettavaa toimenpidettä, sen edistymistä sekä tuen käyttöä koskevat oikeat ja riittävät tiedot.

Tuensaajan on viivytyksettä ilmoitettava tuen myöntäneelle viranomaiselle sellaisista asemaansa, toimintaansa tai tuettavaa toimenpidettä koskevista muutoksista, joilla voi olla vaikutusta tuen maksamisen edellytyksiin tai jotka voivat johtaa tuen takaisinperintään. Tuen myöntäjä käsittelee ilmoituksen tukipäätöksen ehtojen muuttamista koskevana hakemuksena. Jos laissa säädetty edellytykset eivät enää täyty, ilmoitus voi johtaa tuen maksun keskeyttämiseen tai takaisinperintään.

Tuensaaja on velvollinen avustamaan tarkastuksen suorittajaa antamalla korvaukset tarkastustehtävän suorittamiseksi välttämättömät tiedot ja tarkastuksen kohdetta koskevat selvitykset sekä tarvittaessa esittelemällä tuen kohdetta.

Jos tuensaaja on epäiltyä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta ja tuensaaja luovuttaa tarkastuksen suorittajalle edellä tarkoitettuja tietoja niistä seikoista, joihin epäily tai syyte perustuu, tarkastuksen suorittaja ei saa luovuttaa niitä poliisi- tai syyttäväviranomaiselle ilman tuensaajan suostumusta.

Hanketuen maksaminen

Maksuhakemus

Maksua haetaan Ruokaviraston ylläpitämässä Hyrrä- verkkopalvelussa

Maksua voidaan myös hakea kirjallisesti Ruokaviraston vahvistamalla lomakkeella. Kirjallinen maksuhakemus toimitetaan tuen myöntäneelle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.

Maksuhakemukseen on liitettävä tuen maksamisen edellytysten kannalta välttämättömät selvitykset ja tilinpitoasiakirjat Ruokaviraston määräyksen nro 6/2021, määräys kehittämishanketuen, maaseudun yritystuen ja toimintaryhmän toimintarahan maksun hakemisesta, mukaisesti.

Maksamisen hakuaika

Kehittämishanketuen maksua on haettava vähintään kerran vuodessa. Kehittämishankkeeseen, jonka kesto on enintään 24 kuukautta, maksua voidaan hakea harvemmin.

Hanketuen viimeisen erän maksamista on haettava neljän kuukauden kuluessa hanketuen toteuttamiselle asetetun määräajan päättymisestä.

Tuen viimeisen erän maksamista on haettava loppumaksun jälkeen maksettavan lomarahan, palkan tai -korvauksen osalta kuukauden kuluessa siitä, kun lomaraha, -palkka tai -korvaus on työsuhteen perusteella viimeistään maksettava.

Tuki voidaan maksaa määräajan jälkeen tehdystä hakemuksesta, jos tuen saaja esittää painavia syitä hakemuksen viivästymiseen, hakemus ei ole viivästynyt olennaisesti, maksamisen hakeminen viivästyneenä ei ole vaikuttanut hankkeen toteutukseen, viivästymisen ei vaikeuta ohjelman toteuttamista eikä maksaminen vaikuta hakijoiden tasapuoliseen kohteluun.

Menon tosiasiallisuus, lopullisuus ja todennettavuus

Tuen maksamisen edellytyksenä on tuen saajalle aiheutuneen menon tosiasiallisuus, lopullisuus ja todennettavuus sekä kohdentuminen hankkeeseen. Tuen saajan on esitettävä näitä edellytyksiä koskevat asiakirjat ja selvitykset.

Tuen saajan suorittamista maksuista on esitettävä laskut ja maksamisen todistavat asiakirjat. Kustannuksista, joista ei ole esittää laskua, maksujen tueksi on esitettävä vastaavalla tavalla todistusvoimaiset asiakirjat.

Meno on lopullinen, jos tuen saaja ei ole saanut, eikä voi saada menosta tai sen perusteella alennusta, hyvitystä tai palautusta. Tukea ei makseta ennen kuin meno on kirjattu tuen saajan kirjanpitoon hankkeen menoksi.

Tuen viimeisen erän maksamisen edellytyksenä on, että hanke on toteutettu tukipäätöksen mukaisesti.

Kustannusten kohtuullisuus

Siltä osin kuin kustannusten kohtuullisuutta ei ole selvitetty tukihakemuksessa valtioneuvoston asetuksen 1174/2014 28§:n mukaisesti, tuensaajan on liitettävä maksuhakemukseen selvitys kustannusten kohtuullisuudesta.

Julkiset hankinnat

Kun hankintaan on sovellettava julkisista hankinnoista annettua lakia, tai julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, tulee maksuhakemukseen liittää selvitys laissa edellytetyn menettelyn noudattamisesta. Selvityksenä hankintalain mukaisen hankintamenettelyn noudattamisesta ovat lähtökohtaisesti seuraavat asiakirjat: Hilma-ilmoitus ja mahdollinen erillinen tarjouspyyntö, saadut tarjoukset, tarjousvertailu ja hankintapäätös sekä hankintasopimus. Käytetty hankintamenettely vaikuttaa edellytettäviin asiakirjoihin.

Tuen maksuerät

Tuki maksetaan vuosittain enintään neljässä erässä.

Yleishyödyllisen investoinnin tuki maksetaan enintään kuudessa erässä. Viimeinen erä on vähintään 20 % myönnetystä tuesta

Maksettava tuki

Tukea maksetaan enintään tukitasoa ja myönnetyn tuen määrää vastaava osuus maksuhakemuksen mukaisista hyväksyttävistä kustannuksista.

Jos maksuhakemukseen on sisällytetty tukikelvottomia kustannuksia, vähennetään nämä maksuhakemuksessa esitetyistä kustannuksista maksettavan tuen määrää vahvistettaessa.

Jos maksuhakemuksessa maksettavaksi haetun tuen määrä on yli kymmenen prosenttia suurempi kuin kustannusten tukikelpoisuuden tarkastelun jälkeen vahvistettu tuen määrä, maksettavan tuen määrää vähennetään lisäksi Komission asetuksen (EU) N:o 809/2014 63 artiklan mukaisesti. Vähennystä ei sovelleta, jos tukikelvottomien menojen ilmoittaminen ei ole tuensaajan syytä.

Tuen maksamisen edellytyksenä on, että tuensaaja on noudattanut tuen ehtoja.

Tuettavan toiminnan seuranta ja arviointi

Maksuhakemukseen on liitettävä kuvaus hankkeen toteutuksesta suhteessa hankkeen tukipäätöksessä hyväksyttyyn suunnitelmaan maksuhakemuksen ajalta.

Seurantatiedot

Seurantatiedot on tallennettava ensisijaisesti Ruokaviraston ylläpitämään sähköiseen Hyrrä-asiointipalveluun. Seurantatiedot voidaan antaa myös Ruokaviraston vahvistamilla lomakkeilla, jotka on tarkoitettu kyseisen tuen ja ohjelman toimenpiteen vaikuttavuuden seurantaan.

Seurantatiedot tallennetaan sähköiseen Hyrrä-asiointipalveluun tammikuun loppuun mennessä raportointijakson osalta. Raportointijakso on yleensä kalenterivuosi. Raportointijakso voi olla myös lyhyempi, riippuen hankkeen aloittamisen tai päättymisen ajankohdasta. Viimeinen seurantatieto hankkeesta annetaan loppuraportin yhteydessä. Seurantatiedot on tallennettava alle vuoden kestävässä hankkeissa toteutusajan päätyttyä, viimeistään viimeisen maksuerän hakemisen yhteydessä.

Jos seurantatiedot annetaan lomakkeella, on ne toimitettava elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukseen tai toimintaryhmän kiintiöstä tuettujen hanketukien osalta toimintaryhmään seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä.

Lisäksi tuen vaikuttavuuden seurantatietoja on annettava 2 vuoden kuluessa tuen viimeisen erän maksamisesta Ruokaviraston sitä erikseen pyytäessä. Tuensaaja on myös velvollinen tarvittaessa vastaamaan kyselyihin tämän jälkeenkin.

Loppuraportti

Hankkeen toiminnasta laaditaan hankkeen päätyttyä loppuraportti. Loppuraportti on toimitettava viimeistään viimeisen maksuhakemuksen yhteydessä. Loppuraportti tallennetaan maksuhakemuksen yhteydessä Hyrrään tai toimitetaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukseen tai toimintaryhmän kiintiöstä tuettujen hanketukien osalta toimintaryhmään.

Loppuraportissa tarkastellaan hankkeen edistymistä hyväksytyyn hankesuunnitelmaan ja yleishyödyllisissä investoinneissa investointisuunnitelmaan nähden. Raportin pitää sisältää ainakin seuraavat tiedot:

1. Toteuttajan nimi
2. Hankkeen nimi ja hanketunnus
3. Yhteenvedo hankkeesta
4. Raportti
 - 4.1 Hankeen tavoitteet
 - a. ylemmän tason tavoitteet, joiden osa hanke on
 - b. hankkeen tavoitteet
 - 4.2 Toteutus
 - a. toimenpiteet
 - b. aikataulu
 - c. resurssit
 - d. toteutuksen organisaatio
 - e. kustannukset ja rahoitus
 - f. raportointi ja seuranta
 - g. toteutusolehdukset ja riskit
 - 4.3 Yhteistyökumppanit
 - 4.4 Tulokset ja vaikutukset
5. Esitykset jatkotoimenpiteiksi
6. Allekirjoittajat ja päiväys

Tiedottaminen

Hankkeen toiminnasta on tiedotettava tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen erityisesti huomioon EU:n osuus rahoittajana. EU:n osuudesta rahoittajana tulee tiedottaa komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 liitteen III mukaisella tavalla.

Tiedotusmateriaalissa tulee käyttää EU-lippua ja maaseuturahaston tunnuslausetta: "Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin". Jos hankkeen rahoitus on saatu Leader-ryhmältä, tulee käyttää myös EU:n Leader-logoa. Saat tunnukset osoitteesta www.maaseutu.fi.

Julkaisujen nimilehdellä on oltava näkyvä merkintä unionin rahoitusosuudesta sekä maaseuturahaston tunnus. Julkaisuissa on oltava viittaus sisällöstä vastaavaan tahoon sekä kyseisen hankkeen rahoittajaan.

Sähköisesti toimitettavaan aineistoon (mm. www.sivut) ja audiovisuaaliseen aineistoon sovelletaan vastaavasti em. säännöksiä. Jos hankkeella on verkkosivusto, esitä sivustolla hankkeesta lyhyt kuvaus, josta käy ilmi hankkeen tavoitteet, tulokset ja EU:n rahoitusosuus.

Tiedotusjulistet ja -kyltti

Jos julkisen tuen kokonaismäärä ylittää 50 000 euroa, hankkeen toteuttamisen ajaksi on sijoitettava toimea ja sille saatavaa EU-tukea esittelevä A3-kokoinen juliste näkyvälle paikalle: investoinnin yhteyteen, rakennuskohteeseen tai toimitiloihin. Julisteen tulee olla paikallaan vähintään hankkeen toteuttamisen ajan. Muokattava julistepohja on ladattavissa www.maaseutu.fi -verkkosivulla. Julisteen sijaan voi käyttää tiedotuskylttiä, jos se on tarkoituksenmukaista hankkeen kannalta. Saat kyltin ELY-keskukselta tai Leader-ryhmältä. Hankkeissa, jotka eivät johda investointeihin, ei tarvitse käyttää julistetta tai kylttiä, jos sille ei ole mahdollista määrittää sopivaa sijoituspaikkaa hankkeen luonteen vuoksi.

Jos kyseessä on investointi, jonka julkisen tuen kokonaismäärä ylittää 500 000 euroa ja joka käsittää fyysisen kohteen hankinnan tai infrastruktuurin tai rakennushankkeen rahoittamisen, näkyvälle paikalle on asetettava pysyvä tiedotuskyltti. Kyltin tulee olla paikallaan vähintään viisi vuotta viimeisen maksun saamisesta. Toimen toteuttamisen ajaksi ei tarvitse erikseen kiinnittää julistetta vaan pysyvä kyltti voi olla jo toteuttamisen aikana.

Saat kyltin ELY-keskukselta tai Leader-ryhmältä.

Tarkastukset

Tarkastusoikeus

Maa- ja metsätalousministeriö ja Ruokavirasto voivat suorittaa tuen myöntämiseen, maksamiseen ja käyttöön liittyvien edellytysten ja ehtojen noudattamisen valvomiseksi tuen myöntäjiin ja saajiin kohdistuvia tarkastuksia. Vastaava oikeus on tuen saajien osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilla sekä hallinnointilain 13 §:ssä tarkoitetulla todentamisviranomaisella. Jos tukea on siirretty muulle taholle, on edellä mainituilla viranomaisilla ja todentamisviranomaisella oikeus tarkastaa myös tämän taloutta ja toimintaa tuen myöntämiseen, maksamiseen ja käyttöön liittyvien edellytysten ja ehtojen noudattamisen valvomiseksi.

Euroopan unionin varoista osaksi tai kokonaan taikka valtiontuen myönnettyä tukea koskeva tarkastusoikeus on myös Euroopan unionin toimielimellä siten kuin asiasta Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään.

Tarkastuksen suorittaminen

Tarkastuksen suorittamista varten viranomaisella ja todentamisviranomaisella on oikeus päästä tuettavan toimenpiteen ja tuen käytön kannalta merkityksellisiin rakennuksiin, toimitiloihin ja paikkoihin ja tarkastaa näitä sekä tuen saajan olosuhteita, tietojärjestelmiä ja asiakirjoja.

Tarkastuksesta on laadittava tarkastuskertomus, joka toimitetaan viipymättä asianomaiselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle sekä Ruokavirastolle.

Tarkastusta suorittavalla on oikeus ottaa asiakirjat ja muu tuen käyttöön liittyvä aineisto haltuunsa, jos tarkastuksen päämäärän saavuttaminen tätä edellyttää. Asiakirjat ja muu aineisto tulee viipymättä palauttaa, kun tarkastuksen suorittaminen ei enää edellytä niiden hallussapitoa.

Tuensaaja on velvollinen avustamaan tarkastuksen suorittajaa antamalla korvaukset tarkastustehtävän suorittamiseksi välttämättömät tiedot ja tarkastuksen kohdetta koskevat selvitykset sekä tarvittaessa esittelemällä tuen kohdetta. Tarkastuksen suorittavalla viranomaisella ja todentamisviranomaisella on oikeus saada poliisilta korvaukset virka-apua tarkastustehtävän suorittamisessa.

Tuen takaisinperintä

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on velvollinen keskeyttämään tuen maksamisen ja perimään tuen takaisin, jos:

- 1) tuen myöntämisen tai maksamisen edellytykset eivät ole täyttyneet
- 2) tuen saaja on antanut sellaisen virheellisen tai puutteellisen tiedon, joka on olennaisesti vaikuttanut tuen myöntämiseen tai maksamiseen
- 3) tuen saaja on luovuttanut ilman elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lupaa tuen kohteena olevan toiminnan tai tuetun investoinnin ennen tässä päätöksessä mainitun määräajan päättymistä
- 4) tuen saaja on kieltäytynyt avustamasta tarkastuksessa
- 5) Euroopan unionin osaksi rahoittamia tai kokonaan kansallisista varoista rahoitettuja maaseudun kehittämisen tukia koskeva Euroopan unionin lainsäädäntö tätä edellyttää.

Jos tuki on myönnetty yhteisesti useammalle, vastaavat kaikki tuen saajat yhteisvastuullisesti tuen palauttamisesta.

Viivästyskorko

Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään takaisinperintäpäätöksessä asetettuna eräpäivänä, sille on suoritettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan.

Takaisinperinnän kohtuullistaminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi jättää virheellisesti tai perusteetta maksetun määrän tai sille suoritettavan koron kokonaan tai osaksi perimättä, jos perinnän suorittaminen täysimääräisenä olisi tuensaajan olosuhteet ja toiminta huomioon ottaen kokonaisuutena tarkastellen kohtuutonta. Takaisinperintä ja korkojen periminen on kuitenkin suoritettava täysimääräisenä, jos Euroopan unionin osaksi rahoittamia tai kokonaan kansallisista varoista rahoitettuja maaseudun kehittämisen tukia koskeva Euroopan unionin lainsäädäntö tätä edellyttää.

Päätöksen oikeusperusta

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS (EU) 2020/2220, annettu 23 päivänä joulukuuta 2020, tiettyjen siirtymäsäännösten vahvistamisesta Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) ja Euroopan maatalouden tukirahaston (maataloustukirahasto) tukea varten vuosina 2021 ja 2022 sekä asetusten (EU) N:o 1305/2013, (EU) N:o 1306/2013 ja (EU) N:o 1307/2013 muuttamisesta varojen ja soveltamisen osalta vuosina 2021 ja 2022 ja asetuksen (EU) N:o 1308/2013 muuttamisesta varojen ja tällaisen tuen jakamisen osalta vuosina 2021 ja 2022

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 1303/2013, annettu 17. päivänä joulukuuta 2013, Euroopan aluekehitysrahastoa, Euroopan sosiaalirahastoa, koheesiorahastoa, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastoa ja Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa koskevista yhteisistä säännöksistä

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 1306/2013, annettu 17. päivänä joulukuuta 2013, yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta, hallinnoinnista ja seurannasta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 1305/2013, annettu 17. päivänä joulukuuta 2013, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) tuesta maaseudun kehittämiseen

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 908/2014, annettu 6. päivänä elokuuta 2014, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1306/2013 soveltamissäännöistä maksajavirastojen ja muiden elinten, varainhoidon, tilien tarkastamisen ja hyväksymisen, tarkastuksia koskevien sääntöjen, vakuuksien ja avoimuuden osalta

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 809/2014, annettu 17. päivänä heinäkuuta 2014, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1306/2013 soveltamissäännöistä yhdenmukaisen hallinto- ja valvontajärjestelmän, maaseudun kehittämistoimenpiteiden ja täydentävien ehtojen osalta

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 808/2014, annettu 17. päivänä heinäkuuta 2014, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1305/2013 soveltamissäännöistä

Laki maaseudun kehittämisohjelmien hallinnoinnista (27/2014)

Laki maaseudun kehittämisen tukemisesta (28/2014)

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016)

Kirjanpitolaki (1336/1997)

Korkolaki (633/1982)

Laki valtion talousarviosta (423/1988)

Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (706/2007)

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)

Hallintolaki (434/2003)

Valtioneuvoston asetukset maaseudun hanketoiminnan tukemisesta (1174/2014)

Ruokaviraston määräykset: Maaseutuviraston määräys kehittämishanketuen ja yleishyödyllisen investointihanketuen hakemisesta ja tukihakemuslomakkeesta 58/2015,

Määräys yritys- ja hanketuella rahoitettujen toimenpiteiden sekä toimintaryhmän toimintarahaa edistymistä ja vaikuttavuutta koskevista selvityksistä ja seurantatiedoista (nro 31/15);

Ruokaviraston määräys kehittämishanketuen, maaseudun yritystuen ja toimintaryhmän toimintarahaa maksun hakemisesta (nro 6/2021)

VALITUSOSOITUS

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kirjallisesti **Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen**.

Valitusaika

Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaantipäivästä**, sitä päivää lukuun ottamatta.

Tiedoksisaantipäivä lasketaan seuraavasti:

- Sähköisesti annettu päätös katsotaan annetun tiedoksi, kun päätös on noudettu Hyrrä-verkkopalvelusta. Jos päätöstä ei ole noudettu seitsemän päivän kuluessa viranomaisen ilmoituksesta, päätös annetaan tiedoksi tavallisena kirjeenä.
- Jos päätös on lähetetty postitse tavallisena kirjeenä, sen katsotaan tulleen tiedoksi seitsemäntenä päivänä postituspäivästä, jollei muuta ilmene.
- Jos päätöstä ei saada toimitettua yllä mainituilla tavoilla, noudatetaan mitä tiedoksiannosta säädetään hallintolaissa.

Valituksen sisältö

Valituksessa, joka osoitetaan Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle, on ilmoitettava

- valittajan nimi, postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi ja millä perusteella muutoksia vaaditaan
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituksessa ilmoitettava myös tämän nimi ja yhteystiedot. Valituksessa on ilmoitettava myös se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää (prosessiosoite).

Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä hallintotuomioistuimelle.

Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä

- valituksenalainen päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä valitusosoituksineen
- selvitys siitä, milloin valittaja on saanut päätöksen tiedokseen, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle
- asiamiehen valtakirja, mikäli asiamiehenä ei toimi asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Valituksen toimittaminen

Valituksen voi toimittaa Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle henkilökohtaisesti, asiamiestä käyttäen, lähetin välityksellä, postitse maksettuna postilähetyksenä, telekopiona tai sähköpostina. Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>.

Valituksen lähettäminen tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla. Valituksen on saavuttava viranomaiselle virka-aikana ennen 30 päivän valitusajan päättymistä, jotta valitus voidaan tutkia. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu kuitenkin vielä seuraavan arkipäivän virka-ajan päättymiseen.

Käsittelymaksu

Valittajalta peritään hallinto-oikeudessa tuomioistuinmaksulain (1455/2015) nojalla oikeudenkäyntimaksu. Tuomioistuinmaksulain 2 §:ssä säädettyjen maksujen tarkistamisesta annetun oikeusministeriön asetuksen (1383/2018) mukainen maksu on 260 euroa. Tuomioistuinmaksulaissa on erikseen säädetty tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus
Postiosoite
Raatihuoneenkatu 1
13100 Hämeenlinna

Käyntiosoite
Arvi Kariston katu 5
13100 Hämeenlinna

Puhelin: 029 56 42210
Faksi: 029 56 42269
Sähköposti: hameenlinna.hao@oikeus.fi

Sähköinen asiointipalvelu: <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>